

Sønderjylland 1928.

Af Thade Petersen.

1. Grænsen.

Tyskerne agiterer stadig mod Grænseafgørelsen. Paa et Møde i Munkbrarup siger Pastor Schmidt, at det økonomiske Moment ogsaa vilde være afgørende for Nordslesvigs Skæbne (H. ¹⁰/₁.)^{*} Selvstyrefolkene skal endog have gjort Forsøg paa at danne en slesvigsk Brigade for at løsrive Landet fra Danmark (H. ³/₄). Lei, Snogbæk, kræver en ny Afstemning til Kongeaaen (H ²⁴/₄), og Advokat Poulsen siger i Tønder: Hvad vi oplever nu, er kun en Episode, der om Gud vil kun vil blive kort i Historien. (H ¹⁴/₂.) Et ejendommeligt Udslag af denne Agitation var, at det viste sig, at en dansk Statsborger og Pensionist sad paa dansk Grund og agiterede mod den tyske Republik. (H ¹⁸/₂, ²³/₂.) Ikke mindst agiterer Tyskerne ud fra økonomiske Forhold. (H ²⁴/₂, ²⁰/₃.) Den tyske »Aufwertung« gælder ikke danske Pengeinstitutter, Forsikringssekskaber og offentlige Korporationer. (H ²⁷/₂.) Modsat Pastor Schmidt o. a. finder den tyske Digter Ernst Toller, at Afstemningen her foregik under saa lille Paavirkning som mulig (H. ¹⁸/₁), og selv Ernst Schröder synes at misbillige Grænseagitationen. (H ¹⁰/₂.) Ved et stort Ungdomsmøde i Flensborg sagde en af Talerne: Grænsen ligger fast, og vi giver Afkald paa at rokke ved den. (H ³⁰/₅.) Rigskansler Herm. Müller indskærper i Harrislev Pligterne i Forbindelse med Mindretalsordningen. (H ¹/₁₀.)

Redskaber for Agitationen er Foreninger som Schlesw. Holst. Bund, der dog somme Steder sygner hen (H ⁵/₁), og i det hele er stærkt aftagende. (H ¹²/₁₀.) Heller ikke den Presse, der staar i Agitationens Tjeneste, kan holde sig paa Højden. Hverken »Der Schleswig-Holsteiner« eller »Nordschleswig« har kunnet bære sig. (H ⁴/₁, ²⁵/₆.)

^{*}) H = Hejmdal, H. A. = Haderslev Amtstidende, Av. = Flensborg Avis, L = Nordslesvigsk Landbrugs- og Mejeritidende 1928. »Grænsevagten« anføres ikke særskilt, da de enkelte Oplysninger der er saa vidt samlet om bestemte Emner, at de i Reglen er lette at finde.

Nordschleswigscher Verband har dog faaet 9 ny Lokalforeninger. (H ¹⁰ 1.)

Af historiske Forhold vedrørende Grænsekampen kan nævnes, at Slagordet »up ewig ungedeelt« findes i en Sang af Fysikus Neuber i Aabenraa 1841. Først derefter skal det ret være kommen i Brug. (H ¹⁰ 1.) H. P. Hanssen giver en Skildring af Grænsemødet i Flensborg ¹² 10 1918. (H. ¹² 10.) Dr. Ahnors Bog om det slesvigske Spørgsmaal begynder at udkomme. (H ¹ 12.)

Grænsestationen Padborg har efterhaanden medført stor Tilflytning og derfor Mangel paa Lejligheder (H ¹⁰ 1.) Den ny Banegaard toges i Brug ¹ 6.

Den tysk-nationalistiske Agitation mod den nordiske Universitetsuge i Kiel misbilliges af »Schl.-Holst. Bauernverein« og »Jungbauernverein«. (H ³ 1.) Dr. Schifferer overtog da atter Formandsposten i Universitets-selskabet (H ²⁴ 1, ²⁵ 1, ²⁸ 2). Afholdelsen af Ugen blev imidlertid senere udsat til 1929 (H. ¹⁰ 2).

Imidlertid vedtoges det at afholde en Fredsdag i Kiel den ⁵ 4 (H. ¹⁶ 3, ¹⁷ 3) til Behandling af de økonomiske og kulturelle Forbindelser mellem Danmark og Tyskland. (H. ²⁷ 3). Altyskerne raser imidlertid over, at ogsaa H. P. Hanssen er indbudt, og Magistraten i Kiel tager sit Løfte om at stille Raadhussalen til Raadighed tilbage. (H. ³ 4. Mødet afholdtes alligevel. (H. ⁷ 4, ¹⁰ 4).

En Bestræbelse i lignende Retning var nogle Moder, Professor Rade talte ved i Nordslesvig. (H. ¹³ 10).

2. Nationalt Liv ved Grænsen.

a) Dansk Syd for Grænsen.

Til Valgét den ²⁰ 5 udsendte baade det danske og det frisiske Mindretal et Opraab. (H. ²⁶ 4). De danske Stemmer gik 2000 tilbage. (H. ²¹ 5, Av. ²² 5). Det danske Generalsekretariat i Flensborg venter dog, at de danske Arbejdere alligevel vil være med til at »kræve fri folkelig Udvikling« og at »værne om vore folkelige Indretninger«. (H. ² 6). Paa den tyske Folkeforbundsliga blev der gjort opmærksom paa det danske Mindretals Anker mod den preussiske Mindretalsordning. Forhandlingerne var præget af gensidig Vilje til Forstaaelse. (H. ²¹ 6).

Den danske Menighed i Flensborg har 3247 Medlemmer. Der blev sidste Aar døbt 27 Born og konfirmeret 104. (Av. ¹⁵ 10.) Af de sidstnævnte var 61 for største Delen fra den sydlige Del af Byen. (Av. ³ 4).

Forældrene fik omsider Ret til selv at bestemme deres Børns Skolegang. (H. $2^{\frac{2}{11}}$, $30^{\frac{11}{11}}$). Duborgskolen har 322 Elever, deraf 295 fra Syd for Grænsen. Privatskolerne paa Landet har lidt Fremgang. (H. $14^{\frac{1}{5}}$, $19^{\frac{1}{6}}$). 11 af Duborgskolens Elever tog Eksamen svarende til dansk Præliminæreksamen. (Av. $1^{\frac{1}{4}}$). I Aventoft undervises nu nogle Børn i Dansk uden for Skoletiden. Av. $21^{\frac{1}{8}}$, II. $21^{\frac{1}{8}}$.

Af danske Sammenkomster skal nævnes Aarsmødet i Flensborg den 3^{a} . Det samlede 4000 Deltagere. (Av. $9^{\frac{1}{6}}$, H. $4^{\frac{1}{6}}$). Mødet i Frøslev Polde (Av. $31^{\frac{1}{7}}$). Ungdomstævnet i Flensborg (Av. $7^{\frac{1}{8}}$) og det sønderjydske Kursus i Harreslev $13-19^{\frac{1}{9}}$. (Av. $20^{\frac{1}{9}}$).

Fra Flensborghus er udlaant 38,396 Bøger. (Av. $27^{\frac{1}{5}}$, $26^{\frac{1}{9}}$).

»Der Schlewiger« er nu det eneste Blad i Flensborg, der ikke faar de offentlige Kundgørelser. (Av. $12^{\frac{1}{2}}$). Flensborg Sygeplejeforening har godt 550 Medlemmer. (Av. $21^{\frac{1}{3}}$).

b) Tysk Syd for Grænsen

De økonomiske Forhold har vist sig at være stadig daarligere Syd for Grænsen. »Bauernverein« truer med Vold. (H. $9^{\frac{1}{1}}$). Et Bondemøde i Rendsborg erklærer, at hvis Landbruget ikke faar sine Ønsker opfyldt betragter det sig som retsløs og fra $1^{\frac{1}{2}}$ fritaget for alle Pligter. (II. $18^{\frac{1}{1}}$, $13^{\frac{1}{1}}$ og $14^{\frac{1}{1}}$). $28^{\frac{1}{1}}$ holdtes der Møde i 17 Byer. (H. $30^{\frac{1}{1}}$).

I Husum tænkes anlagt et Svinekssportslagteri. Mens Svinene i Danmark bringer 45-46 Øre netto pr Pund levende Vægt bringer de i Tyskland kun 37-38 Øre. (II. $20^{\frac{1}{4}}$). Det tyske Rige støtter Provinsen med 2 Milioner Mk. (H. $6^{\frac{1}{3}}$).

Ved Isted er der øvet Hærværk mod Schleppegrells Mindesmærke. Ligeledes ved Helligbæk mod Løjtnant Nordbergs. (H. $10^{\frac{1}{7}}$).

Der findes nu 27 nordslesvigske Foreninger, mest med selskabelig Virksomhed. (H. $20^{\frac{1}{7}}$).

c) Tysk i Nordslesvig.

Tyskerne er stadig stærke i at stille Krav. Den $2^{\frac{1}{4}}$ talte Pastor Schmidt i Folketinget. Han krævede tysk Selvstyre i Skole og Kirke, rettede skjulte Angreb paa Politimesteren i Tønder og forlangte Lærerdømmen fra Højer undersøgt paa ny. (H. $3^{\frac{1}{4}}$, $4^{\frac{1}{4}}$). Deres ny Krav om Studenter- og Realeksamen blev afvist (II. $9^{\frac{1}{3}}$) men tæt før Jul fremsatte Pastor Schmidt endnu et Lovforslag om

særlig tyske Skolekommissioner, tyske højere Skoler og Tilskud til Privatskoler. (H. ²⁰/₁₂). I det hele søger Tyskerne at isolere sig. (H. ³/₈). I god Samklang med dette er det, naar Ernst Schrøder vil føre den nationale Kamp ind i et bedre Spor ved at forny den tyske Folkelighed og kræve en ny Grænseafgørelse. (H. ¹⁰/₁).

Den tyske Vælgerforenings Kontor i Tønder arbejder ivrig. (H. ¹³/₁). Schl.-Holst.-Bund har oprettet et Grænsebibliotek, hvor al Litteratur vedrørende Grænsespørgsmaalet findes. (H. ³¹/₁). Tysk Ungdomsarbejde skal have vundet mange tabte gamle tilbage. (H. ¹/₂). I Tønder er et tysk Hus indrettet. (H. ⁸/₂). Krigereforeningerne har 1160 Medlemmer i Nordslesvig. (H. ¹²/₆).

Økonomisk bæres det tyske Arbejde væsentligt ved Støtte Syd fra. Ved Nytaar 28 var der 18 »Fadderskabsforhold«. (H. ³/₁). En enkelte Organisation samlede i Løbet af kort Tid ca. 300,000 Mk. til Skoler i Nordslesvig, (H. ²⁷/₁), Skolerne i Slesvig-Holsten 81,000 Mk. (H. ²⁸/₂), »Verein f. d. Deutschtum i. Auslande« har langt over 2 Millioner Medlemmer og over 2 Millioner Mk. Indtægt. Den indsamlede i Februar 43,017 Mk. til tysk højere Skolevæsen i Nordslesvig. (H. ³⁰/₅). I Fjorde Sogn alene lovede man at skaffe 1000 Mk. til tysk kirkeligt Arbejde i Nordslesvig. (H. ¹⁸/₈). Foreningen f. Tyskhed i Udlandet har 15 Filialer og 1474 Skoleafdelinger. Dens sl.-holst. Afdeling har i 1927 skaffet 103,000 Mk. til nordsl. Kulturarbejde. (H. ²⁷/₉). Tyskerne i Sønderborg fik alene fra Kiel 53,000 Mk. (H. ¹⁰/₁₁). Men de slaar ogsaa ivrigt paa Hvervetrommen. (²⁹/₆).

Imidlertid er de ikke helt fri for indre Splid. Det 3. Nummer af »Die Königsau« angriber Pastor Schmidt og den tyske Vælgerforening (H. ¹⁰/₁), og Dr. Kardel maatte fratræde »Neue Tondernsche Zeitung«, fordi hans mere moderate Synspunkter ikke kunde komme til Orde i deres Fællesblad. (H. ¹⁰/₁₂).

Tyskerne begynder at nære Bekymringer med Hensyn til deres Fremtid. »N. Tond. Zeitg.« skriver, at hvis Tyskerne ikke kan skaffe Jord til deres Ungdom, maa de om faa Aar betragte Kampen som tabt, og Koch (før paa Mandbjerg) skriver, at den tyske Befolkning er dybt nedslaaet. (H. ¹¹/₁, H. A. ¹²/₁). En Opfordring til tyske Unge til at studere i København er i Virkeligheden udsprunget af samme Følelse. (H. ¹²/₁). Da Friherre Kerckering solgte

en Ejendom paa 30 ha i Hovslund til en dansk Mand overfaldt de tyske Blade ham (H. $^{23}/_1$) og Bauernverein opfordrede ham til at købe en anden. (H. $^6/_2$). De danske Biblioteker betragter de ogsaa som en Fare. (II. $^{24}/_2$). De frygter i det hele for at blive tilintetgjort. (H. $^{25}/_6$).

Privatskoler har Tyskerne i 1927 oprettet i Hokkerup, Bjerndrup og Rødding og desuden indviet ny Skolebygninger i Tinglev og Sdr. Vilstrup. (H. $^2/_1$). Den tyske Skoleforening i Tinglev vil stille ny Krav til Folketinget under Henviisning til det preussiske Skolereskript (H. $^9/_2$) men faar Afslag fra Ministeriet. (II. $^{14}/_8$). Tinglev Højskole havde 36 Elever til Sommeren og var dermed optaget. (H. $^{25}/_2$). $^{26}/_2$ indviedes Privatskolen i Bjerndrup (H. $^{28}/_2$). $^6/_5$ den i Rødding (H. $^7/_3$) og $^3/_6$ en i Sønderhav. (H. $^6/_6$). I Løjt søgte tyske Medlemmer af Skolekommissionen at hindre Ungdomsforeningen i at bruge Skolens Gymnastiksal til et Møde. (H. $^{17}/_{10}$).

Ogsaa paa Kirkenes Omraade udfolder Tyskerne en hidsig Agitation. Der er nu 41 Kirker med delvis tysk Gudstjeneste mod 25 i 1921. (H. $^{25}/_1$). Desuden har Fremmedmenighederne 4 Præster med Kredse i 26 Sogne. (H. $^{21}/_5$). I November 28 havde de 24 Menigheder og holdt maanedlig 96 Gudstjenester og Møder paa Landet. (H. $^9/_{11}$). Ogsaa i det Stykke er de fordringsfulde og vil have Lov til uden videre at holde tyske Gudstjenester efter Behov i Kirkerne og lade Præster fra Tyskland prædike ved dem, samt at i Byerne kun de tyske Menighedsraadsmedlemmer skal have Lov til at indstille Præster for den tyske Menighed. (H. $^{26}/_9$). Pastor Horstmann foreslaar at skabe en Organisation for 1) Enkeltmenigheder, 2) for hele Kirkesamfundet. (H. $^{12}/_{11}$).

De tyske Ungdomsforeninger har 1481 Medlemmer. (H. $^{12}/_{12}$). De har Ungdomsherberger i Aabenraa, Broager, Haderslev, Hejsager Strand, Høruphav, Knivsbjerg, Løgumkloster, Nørborg, Sønderborg, Tinglev og Tønder. Det i Høruphav er dog ophævet igen. (H. $^{10}/_7$). Den tyske Studenterforening i København, der for 4 Aar siden begyndte med 5 Medlemmer, har nu 30. (H. $^{14}/_8$). 180 Børn fra Nordslesvig var i Besøg i Tyskland. (H. $^{15}/_8$).

Det tyske Bibliotek i Aabenraa faar sit Bidrag fra Byen forhøjet fra 400 til 1000 Kroner. (H. $^{17}/_2$). Radiostationen i Flensborg venter Tyskerne sig meget af. (H. $^7/_7$).

Økonomisk vilde de gerne oprette Forbindelse med Tyskland. (H. $^4/_2$, $^9/_{10}$). Ogsaa fra Nordslesvig er der

de tyske Landmænd med i Drøftelsen af et stort Slagteri i Slesvig (H. ¹⁸/₆), og Landbrugskamret i Kiel har 4 Tillidsmænd i Nordslesvig, som skal hjælpe Tyskere med deres Kvæghandel Syd paa. (H. ¹¹/₁₂).

Demonstrationer kan Tyskerne ikke godt lade være med. I Tønder lavede en Ungdomsforening et demonstrativt Optog (H. ²⁸/₂) og besværede sig endda over, at det blev forhindret. (H. ⁵/₃). I Bylderup lavede de Skattestrejke for at fremtvinge Ophævelsen af en Lærersplads. (H. ⁶/₁₀, ¹⁰/₁₀, ¹⁷/₁₀).

Thomas Schmidt fra Hovslund talte paa Knivsbjerg om Hjemmetyskerne. (H. ²⁵/₆). Hans Tyskhed synes dog ikke at være synderlig aandelig bestemt. (H. ²⁹/₈).

d) Dansk i Nordslesvig.

Selv et Blad som »Deutsche Tageszeitung« anerkender, at den danske Regering anstændigt har holdt sine Løfter til Nordslesvig. (H. ¹³/₁).

De danske Organisationer udvides med et »Dansk Kontor« i Tønder (H. ³/₁). Sprogforeningen havde ved Aarsmødet 6288 Medlemmer, Skoleforeningen 12,510 (H. ²/₇, ⁷/₂, ²⁷/₉). Glædeligt var det, at Sprogforeningen i Aarets Løb vandt godt frem norden Aa (H. ¹⁵/₅, ²⁷/₉), og at et Brand-Forsikringsselskab skænkede de nationale Foreninger 25,000 Kr. (H. ¹¹/₇), beskæmmende derimod, at en Thybo paa de danske Ungdomsforeningers Aarsmøde ankede over, at der ofredes for meget paa Sønderjylland. (H. ¹⁶/₇). Den nordslesvigske Grænseforening havde 4577 Medlemmer. (H. ⁹/₃). I det hele har Foreningen 42,000. Indsamlingen paa Dybbøldagen gav 89,000 Kr. mere end nogensinde før. (H. ²²/₅).

Afstemmingsfesterne var stærkt besøgt og Ungdommen gør sig stærkere gældende ved dem (H. ¹¹/₂, ¹⁶/₂, Av. ¹²/₂). Genforeningen fik flere Steder forøget Glans ved Kongens Nærværelse (H. ¹⁰/₆) og 750 Københavneres Besøg paa Dybbøl. (H. ¹⁵/₆, ¹⁶/₆, Av. ¹⁷/₆). I Aar holdtes desuden Tiaarsfest for Mødet paa Folkehjem 1918. (H. ¹⁰/₁₁, ¹⁷/₁₁). ¹/₁₁ fyldte Frøslev Sangforening 50 Aar. (Av. ¹⁵/₁₁, H. ²/₁₁).

Ombygningen til Landsarkiv i Tønder vil koste 50,000 Kr. (H. ¹⁰/₂). Et Lovforslag om det fremsattes. (H. ²¹/₃).

⁸/₁₀ holdt Dansk historisk Fællesforening sit Aarsmøde i Sønderborg. Historisk Samf. f. Sønderj. holdt ¹⁵/_{og} ¹⁶/₉ sit Aarsmøde i Haderslev. Det har 657 Medlem-

mer. (H. 17^a). I nogle Artikler giver H. P. Hanssen Dagbogsnotitser fra Genforeningstiden. (H. 23, 30¹¹, 5, 7, 14/12). Bibliotekerne har 27²⁸ faaet 76,029 Kr. i Statstilskud. (H. 16/10).

Forsamlingshuse er der 1929 bygget eller indviet i Løgumkloster (H. 16¹, Av. 17¹) Padborg (H. 14⁷, 4/8, 20/8 og Lydersholm. (H. 17/12). Haderslev Højskolehjem genindviedes. (H. 21/3, 21⁸). I Tinglev stemte et Flertal for Spiritusbevilling til Tinglevhus. (H. 21/12). Der er nu 20 Forsamlingshuse i Grønseegnen, mens der før Krigen kun var 6. (H. 25/9). Foreningen for national Kunst har skænket 7—8 Billeder til hvert Forsamlingshus i Nordslesvig. (H. 30/1).

Idrætten drives ivrigt. Der uddeltes i Oktober Kvartal 1927 12 Guld-, 9 Sølv- og 273 Bronzemærker for Idræt i Sønderjylland. (H. 3/1). Sønderjydske Idrætsforening begyndte 1903 med 7 Kredse i Haderslev Vesteramt, havde 1921 61, 1927 119 Kredse med 2855 Gymnaster. (H. 10, 12/3). Gymnastikforeningerne i Haderslev Østeramt gav 22⁴ stor fælles Opvisning. (H. 23⁴). Haderslev Fodboldhold naaede op i Mesterrækken. (H. 25⁶). Hovedbegivenheden var dog Skytte- og Gymnastikstævnet paa Dybbøl. (H. 9, 20 og 23⁷).

Ungdomsarbejdet skød i Aar et nyt Skud idet der i Aabenraa Amt sattes et saakaldt praktisk Ungdomsarbejde i Gang. (H. 7¹). I Juni var ca. 200 unge Mænd og 150 unge Piger i Gang med det. (H. 12⁶). Det ældre Ungdomsarbejde med hovedsagelig aandelig Paa-virkning kritiseredes stærkt (H. A. 7¹) og drøftedes paa Ungdomsstævnet i Haderslev. (H. 9/1). Iøvrigt gik det sin jævne Gang og samlede mange. (H. 16, 26/4, 7/7, 24/9, Av. 28/8). Efterskolen i Rens havde 39 Elever til Vinteren. (Av. 31/10).

Der er i Sønderjylland 240 gule Spejdere, 88 grønne og 350. F. D. F. (H. 2/2). Ved Gravenshoved afholdtes en stor Spejderlejr. (H. 12/7, 16/7).

Af Besøg her skal nævnes 750 Københavnerne paa Dybbøl, (H. 15/6) Dansk-Amerikanerne paa Dybbøl. (H. 13/7) Fynske Husmænd paa Rejse. (H. 28/7). Herfra var den nordsl. Handboforening i Esbjerg. (H. 12⁷).

Af større faststaaende Møder skal nævnes det kirkelige Møde i Vedsted (H. 9/7) og Efteraarsmødet i Slogsherredhus. (Av. 19/9).

Landeværnet har i 1927 ydet 390 Laan paa 1,063,750 Kr. og værnet 14,391 ha. (H. 6 og 7/3). Vogelgesang

paastaar, at han ikke køber Gaarde, han ikke har be-
laant. (H. ³⁰/₁).

Dansk nationalt Arbejde styrkedes ved Samling
af Kræfterne, idet Sprog-, Skole- og Grænseforeningen
enes om at virke i Fællesskab. (H. ²¹ og ²³/₁).

3. Politik.

Den ¹⁴/₉ afholdtes Valg til Landstinget. Tyskerne fik
ved det 14,6 % af Stemmerne mod 15,4 i 1926. (H. ¹⁵/₄). De-
res faa Valgmænds Stemmer købte Socialdemokraterne
mod Løfter vedrørende Skoleforholdene. (H. ²⁴/₉ og ²⁵/₉).
Leimændene havde Listeforbund med Tyskerne i nogle
Kredse. (H. ¹⁰/₈, ³/₉, ¹⁰/₈, ¹³/₉).

Mere Røre end Valget voldte »Bevægelserne«. Corn.
Petersens Selvstyrelsebevægelse gjorde endnu en
sidste Krampetrækning, idet han forgæves vilde
prøve paa at inddrage sine S. O. S. Sedler. (H. ¹¹ og ¹⁵/₃).
Et Par Maaneder senere viste det sig, at S. O. S. Kassen
var forsvunden. (H. ³⁰/₇). Corn. Petersens Nervesystem
brød sammen (H. ¹⁰/₉), og han maatte senere indlægges
paa en Sindssygeanstalt.

Saa meget stærkere Fart tog nu den Bevægelse, der
fik Navn efter Gaardejer Lei i Snogbæk. I Slægt med
den var Nustrupbevægelsen (H. ²⁰, ²¹/₃) og Hoptrupbevægel-
sen (H. ²⁷/₃), der dog kun fik mindre Betydning. Skønt
de fik mange Danske med var Lederne i Leibebevægelsen
Tyskere (H. ¹³/₄, ¹²/₅, ²²/₆, ³¹/₈, ¹/₉), hvis Formaal var en Flyt-
ning af den økonomiske Grænse (H. ²/₅, ¹⁴/₃, ¹⁰/₄). Bevæ-
gelsen søgte i det hele at vinde Folk ved økonomiske Fan-
tasterier, (H. ¹⁷/₄). Dens mere eller mindre urimelige Krav
sammenfattede de omsider paa en Plakat, der en Nat
blev klæbet op rundt om i Landet. (H. ²¹/₄, ²⁸/₄, ¹/₅). Leis
Program skal have faaet 18,000 Underskrifter. (H. ³/₅).
Callø modbeviser Leis mørke Skildringer. Af Regeringen
faar Lei Afslag paa sine Krav. (H. ⁵/₅). Der paastaas, at
han faar Penge Syd fra. (H. ¹⁸/₅, ²²/₅). Det nægter han.
(H. ²¹/₅, ²⁶/₅). Tinglevbevægelsen tager Afstand fra ham.
(¹⁴/₄, ²¹/₄, ⁷/₅). Socialdemokraterne ogsaa. (H. ⁸/₅). Paa et
stort Møde i Gram ²⁴/₅ holdt Statsminister Madsen-Mygdal
Opgør med Lei og tog dermed væsentlig Livet af Bevæ-
gelsen, der snart ebbede ud, selv om den endnu prøvede
paa at røre sig (H. ²⁶/₈), og Lei endog fik en Samtale med
Kongen, der dog kun henviste ham til Regering og Rigs-
dag. (H. ¹⁵/₉).

For ved Øjesyn at skaffe sig nærmere Kendskab til Forhold henede besøgte Indenrigsminister Kragh forskellige Egne i Dagene efter den ¹⁹/₅.

4. Samfundsforhold.

Byernes Indbyggertal var ved Tællingen i November i 1928 Haderslev 14,481, Aabenraa 8,691, Sønderborg 10,271, Tønder 5,650. (H. ²⁸/₁₁, ⁴/₁₂, ⁶/₁₂). I Tønder Amt fødtes 1927 925 Børn; der døde 406 Mennesker, deraf 220 over 65 Aar. Dødelighedsprocenten var i Tønder og Flækkerne 11,3, paa Landet 10,4. Ædrueligheden er i god Fremgang. (Av. ²⁰/₆). (Medicinalber. f. Tønder Amts Lægekreds 1927.) 1921 fandtes i Sønderj. 14,297 Personer født norden Aa, mens der der fandtes 19,167 født i Sønderjylland. Her fandtes 16,615 født i Tyskland. (II. ¹³/₁).

Udstykningen fremmedes videre. Paa Kiding solgtes 4 Lodder, paa Grøngroft 9, i Oster Aabølling 4, fra Hovgaard 5, (H. ²⁴/₁, ¹/₈, ²/₈), i Frøslev er der 270 Tønder Land til Fordeling. (²⁵/₁ og ¹⁹/₄, Av. ¹⁶/₃, ²⁸/₃). Der fremsattes endnu et Lovforslag om 4 Millioner til Udstykning paa folkefattige Egne. (H. ⁷/₃). ²⁷/₂₈ oprettedes 67 selvstændige Husmandsbrug (II. ²⁶/₄), mens der i 1929 staar omtrent 300 ha til Udstykning. (H. ²⁵/₆). Til Oprettelse af Gaarde blev der 1928 kun 300,000 Kr. (II. ²⁸/₇).

Ved Nytaar 28 var der 3305 arbejdsløse. (II. ⁷/₁₁ II. A. ¹²/₁). Antallet sank jævnt til 2596 midt i Marts. (II. ¹⁷/₃). Midt i April var der i Sl.-Holst. 104,953 mod 61,368 i hele Danamrk. (II. ¹⁰/₄). Endnu midt om Sommeren var der i Nordsl. ca. 1200. (¹⁴/₇, ²⁵/₈). I Haderslev blev der ved et 10 % Tilskud sat Arbejde i Gang for 400,000 Kr. (II. A. ¹⁵/₂). Arbejdsanvisningskontoret i Haderslev anviste ²⁷/₂₈ Arbejde til 1838 Personer. (H. ²²/₆).

Paa Børneforsørgens Omraade er at nævne, at der dannedes en Værgeraadforening i Aabenraa Amt. (II. ²²/₂). Helsehjem husede 308 Børn. (II. ²³/₃, ²⁰/₈).

Tuberkulosen hænger slemt. Mens der i hele Landet er 26,9 Tuberkuloseinvaliditetskendelser for hver 10,000 Sygekassemedlemmer er der i Haderslev 44,1, Aabenraa 51,8, Sønderborg 21,7 og Tønder 16,6. Paa Landet i Amterne henholdsvis 43,8, 37,2, 38,8 og 44,3. (II. ²¹/₈). Til Bekæmpelse af den fortsættes nu Tuberkulosehospitalet i Aabenraa (II. ¹⁶/₁, ²⁰/₃), og der oprettedes Tuberkulosestationer i alle Amter. (H. ²⁶/₈, Av. ¹³/₁₀).

Et Folkekøkken, der oprettedes i Haderslev fik

ingen synderlig Søgning (H. ⁴ 1) og maatte snart standse.

Kvindeforeningen har Fremgang. (H. ¹⁴ 5). Invalideforeningen har faaet Afslag paa sine Resolutioner fra i Fjor. (H. ²² 5). Sygekasserne ønsker at beholde de bemidlede Medlemmer. (H. ¹² 7). Centralforeningen omfatter 105 Sygekasser med 72,604 Medlemmer i Nordslesvig. (H. ²⁷ 7). Den samvirkende sønderj. Sygeplejeforening omfatter 29 Foreninger. (H. ¹ 8) Augustenborg Slot kan for 2,1 Million Kr. omdannes til Hospital for 450 Sindsyge. (H. ²⁵ 4). Sygdomspromillen var i August 3,1 i Ribe Amt mod 6,7 i Haderslev 7,1 i Aabenraa og Sønderborg og 4,9 i Tønder Amt. (H. ³ 10). En Blindebasar i Aabenraa gav over 5000 Kr. Overskud. (H. ¹² 11).

Af Lejligheder var der ¹ 11 27 ledige: 14 i Haderslev, 32 i Aabenraa, 34 i Tønder, 8 i Halvdelen af Sønderborg. (H. ²⁵ 9). Af ny Lejligheder byggedes ²⁷ 28 i Haderslev 26, i Sønderborg 51, i Aabenraa 31, i Tønder 2. (H. ²² 12).

Det viser sig helt usandsynligt at finde Drikkevand i Marsken. (H. ⁴ 12, Av. ²⁰ 12).

Den alsiske Brandforsikring har ca. 6000 Medlemmer med 67 68 Millioner Forsikringssum. Den er stiftet i Ketting 1858. (H. ⁹ 3, ²⁷ 9). Den nordøstslesvigske Brandforsikring for Bygninger er stiftet 1879. Dens Forsikringsmasse er 116 Millioner. (H. ³ 1). Brandskaderne menes ikke at være hyppigere her end paa andre Egne. (H. ¹¹ 1).

5. Erhverv og Økonomi.

Dæmningen til Sild har i høj Grad fremmet Slikaflejringen, især paa Nordsiden. Det kommer i nogen Grad ogsaa den danske Del af Kysten tilgode. I Nærheden af Dæmningen er Aflejringen 75 100 cm tyk. (Av. ¹⁸ 7, H. ²³ 7). Mere og hurtigere end ved Landvindingen udvides eller rettere forbedres Landbrugets Areal ved Afvandingen. Det store Foretagende ved Tønder skrider jævnt fremad. (H. ⁹ 1, ²⁵ 7).

Imens tages andre Strækninger i Udsigt eller sættes i Gang, saaledes 610 ha i Sølsted, Bredebro og Visby (H. ¹⁶ 1), mellem Refsø og Stavedbro (H. ¹⁹ 1) 45 ha ved N. Onlev (H. ²⁶ 4), og ved Stolbro Bæk og Taarning Mølle. (H. ¹⁶ 2, ¹⁷ 2). Ved Rojbøl Bæk er 125 ha afvandet for 8 9000 Kr. (H. ²⁶ 9). Til Støtte for slige Grundforbedringer kan 4 Millioner Kr. anvendes i Laan paa indtil 4000 Kr. (H. ²⁵ 4).

Af de byggede Diger blev Juvrediget paa Romø som

det sidste færdigt. (Av. $\frac{19}{7}$, H. $\frac{28}{7}$). Havnebydiget derovre led slemt, den $\frac{23}{11}$ ligesom ogsaa Rejshydiget men de holdt dog. (H. $\frac{20}{11}$) Juvre Enge har ved Inddigningen vundet meget i Godhed. (H. $\frac{29}{6}$).

Hygum og Omegns P l a n t n i n g s f o r e n i n g har i 1927 leveret 52,029 Løvtræer og 51,250 Naaletræer til 113 Modtagere (H. $\frac{9}{1}$), og i Tønder Amt har Plantningsselskabet Sønderjylland tilplantet ca. 200 Tønder Land og Hedeselskabet dannet 20 Plantager paa tilsammen 500 Tønder Land siden Genforeningen. Desuden er Tønder By i Færd med at tilplante 120 Td., Land paa Abild Hede. (Av. $\frac{27}{4}$). I Aabenraa og Sønderborg Amter har Smaaskovforeningen nu 217 Medlemmer mod 212 i 1927 (Av. $\frac{27}{4}$). Nørre Rangstrup Herreds Plantningsforening har uddelt ca. 170,000 Træer og købt Branderup Plantage (H. $\frac{3}{3}$).

Sønderjyllands Landejendomme v u r d e r e d e s i 1926 til 487 Millioner Kr. Der hviler 304 Millioner Gæld paa dem. 19,2 pCt. af Ejendommene er vel gældfri, men Gældsprocenten er ellers 62. (H. $\frac{3}{7}$). 1927 vurderedes de til 48,6 Millioner (H. $\frac{4}{2}$). Alle faste Ejendomme er vurderet til 653,965,000. Prioriteterne paa dem er 376,419,000 Kr. (H. $\frac{28}{12}$).

A f g r ø d e e n h e d e r n e er fra 290 Mill. i 1920 steget til 528 Mill. i 1926, Mælkemængden pr. Ko fra 1422 kg til 2705, Svinebestanden er vokset med 187 pCt., Malkekøerne med 27 %, Hornkvæget ialt med 13 %. (H. A. $\frac{14}{7}$). Køernes Antal voksede 1927 med 209 i Haderslev, 849 i Aabenraa, 497 i Sønderborg og 1069 i Tønder Amt (H. $\frac{20}{3}$). Mælkemængden steg fra 26—27 med 6—7 %. Den er pr. Ko 2666 kg.)L. 1928 d. 12. og 459).

Regnskaberne viser nu ogsaa nogen Fremgang i F o r r e n t n i n g s p r o c e n t e n . Den var paa Røddingegnen 2,5 mod 1,9 og 1,2 de to foregaaende Aar. (H. $\frac{5}{10}$, $\frac{15}{10}$). Paa Aabenraaegnen er den steget med 0,9 siden 1927, paa Haderslevegnen er den 2,6 mod 0,6 i Fjor. (H. $\frac{27}{11}$). I Agerskov Sogn havde 54 Formuefremgang, 35 Balance, 109 Tilbagegang (H. $\frac{14}{3}$).

M e j e r i e r n e lider under det at være for smaa. Kun 35 % af dem hernede har over 2 Millioner kg Mælk, mens der i Landet som Helhed er 76 % over denne Grænse (L. S. 478) 90 % af dem har imidlertid Mælkebedømmelse og 80 % Køleanlæg (L. S. 459). I Sommeren 1927 var mange af dem paa de vestlige Strøg af klimatiske Grunde udsat for at miste Lurmærket, samtidig med at Sønderborg Amt ved

Forsøgslaboratoriet blev det bedste i hele Landet og i 1928 endog slog sin egen Rekord (L. S. 27) og naaede en Højde der ikke tidligere er naaet i noget Amt. (H. $\frac{18}{2}$). Ved den jyske Mejeriudstilling blev Sønderborg Amt Nr. 3, Haderslev Nr. 10, Aabenraa Nr. 14 og Tønder Nr. 16 (H. $\frac{30}{3}$). Ved Forsøgslaboratoriets Bedømmelse kom 10 % af alle Mejerier i bedste Tredjedel. Af disse er igen 13,5 % sønderjydske (H. $\frac{11}{4}$). I 1928 kom Mejerierne i Tønder Amt dog godt md og fik paa den sønderj. Mejeriudstilling Plads ved Siden af de andre Amter (H. $\frac{8}{6}$). 64 % af Mejerierne afregnede i 1927 efter Fedtprocent mod 46 % i hele Landet. Broager Mejeri gjorde det allerede 1887, vistnok det allerførste (H. $\frac{11}{10}$). I Januar nedsatte den sønderjydske Mejeriforening et Noteringsudvalg og satte Notering for Detailsalg (H. $\frac{10}{1}$). Mange Mejerier har faaet stærkt forøget Mælkemængde. Skrave 10 % i 1927 (H. $\frac{10}{1}$). Toftlund har 26/27 6,7 Mill. Pund mod 3 Mill. 20/21 (H. $\frac{23}{1}$). Hovslund har 4 Mill. Pd. (H. $\frac{11}{10}$). Hjerting 6,077,000 Pd. mod 4,855,000 i 1923 (II. $\frac{7}{11}$). Møgeltønder steg med 28 %, Vilstrup med 10,4, hele Sønderjylland med 6—7 % (L. S. 12).

Rømø Mejeri har bestaaet i 25 Aar (H. $\frac{24}{7}$), Broballe i 60 Aar (H. $\frac{27}{11}$), Felsted, Egen og Holm i 40 Aar (H. $\frac{7}{12}$, $\frac{31}{12}$), Bevtøft 40 Aar (II. $\frac{1}{3}$).

Under Kontrol havde Fællesledelsen for rødt Kvæg i 26/27 10,737 Køer, Fedtprocent var 3,56, (L. S. 33, H. $\frac{13}{2}$). I Sønderborg Amt er 50 % af Køerne under Kontrol. Det er det jyske Amt, der er nærmest ved Fyn, som har 54,2 %. (L. S. 67). I Haderslev Amt er 38, i Aabenraa 24,1, i Sønderborg 47,9, i Tønder 9,5, i hele Jylland 25 % under Kontrol (H. $\frac{15}{12}$). I Hjerting Kontrolforening har Køerne $\frac{27}{28}$ givet 149 kg Smør gennemsnitlig (H. $\frac{7}{11}$).

Det første Malkkursus i Sønderjylland afholdtes i Jægerup Mejerikreds med 17 Deltagere (II. $\frac{24}{1}$). Et følgende afholdtes paa Rønhave (H. $\frac{25}{1}$).

Sønderjylland Smørekseksportforening omsatte 75,400 Dritler for $9\frac{1}{2}$ Mill. Kr. (H. $\frac{23}{10}$), den i Sønderborg 2,607,510 kg (H. $\frac{31}{10}$), den i Haderslev 21,203 Dritler og en Del Pakker (H. $\frac{6}{11}$).

Graasten Andelslagteri slagtede 54,026 Svin (II. $\frac{5}{1}$). Det skal udvides (II. $\frac{25}{10}$). Aabenraa 68,814, Bylderup-Bov 24,614 (Av. $\frac{15}{3}$), Vojens 31,294 (H. $\frac{15}{3}$), Skærbæk 23,551 (H. $\frac{16}{3}$), Rødding 27,032 (H. $\frac{18}{2}$), Sønderborg 82,315 heraf dog kun 39,226 er Andelssvin (H. $\frac{27}$ og $\frac{29}{2}$), Tønder Slagteri 25,151 Svin (Av. $\frac{18}{3}$).

Haderslev Amt havde 1927 20 Svineavlscentre (H. ⁸/₆). I Løgumkloster og Omegn maatte Kartoffelbrokspærringen opretholdes (H. ¹³/₁).

Sukkerroearealet tog af (H. ³⁰/₁).

I det kolde Foraar frøs mange Kreaturer ihjel (II. ¹¹/₅), og Sandflugt hærgede Markerne paa de magre Egne (II. ²²/₃).

Ved Tønder maatte man endnu en Gang bjerge Havre fra Baad (H. ¹⁰/₁₁). Høstudbyttet var 1926 og 1927 betydeligt mindre end 1925. (H. ⁵/₃).

Paa Rømø drives endnu saa megen Faareavl, at der derfra kan sælges et betydeligt Antal Lam (II. ¹⁸/₈).

Af Markfrø fordeltes 1927 60,000 kg. (II. ²¹/₂). Sønderjyllands Frøforsynings Regnskab balancerede med 308,458 Kr. (H. ²⁷/₁₀). Planteavlsarbejdet er i rivende Udvikling (H. ¹³/₂).

Ved et Husmandskursus i Aabenraa droftedes Undervisningen af de unge. (II. ³/₁). Hans Hansen finder, at Husmændene er i Fremgang. (H. ⁴/₁).

Aftenskole for unge Landbrugere har i Rødding været holdt i 3 Aar og haft 250 Elever. Nu ogsaa i Byerne omkring Rødding. (II. A. ⁶/₂).

Hollandsk Mælk kvæg viser 43 kg Mælk og 0,9 kg Smør Fremgang pr. Ko. (II. ¹⁰/₃). Haderslev Eksportstalde har haft 10,483 St. Kvæg. (H. ²¹/₂). Oksébremsen gør endnu stor Skade her nede (II. ²²/₃).

Hjælpen til Landbruget er meget større Nord end Syd for Grænsen. (II. ¹⁰/₆).

b. Industri og Håndværk.

Elektricitetsforsyningen udvikles stadig mere. Højspændingsværket i Aabenraa har næsten fordoblet sin Produktion siden 1925 (II. ⁹/₅). Det er ved at blive for lille. (II. ²⁴/₂). Det drøfter Samarbejde med Aarhus (H. ²⁰/₂) og sætter det i Værk med Flensborg (H. ²⁴/₆). Navnlig Landbruget bruger megen Kraft. (H. ²⁵/₆). Højspændingsværket leverer Strøm til Haderslev Næs. (II. ³⁰/₁, ²⁸/₂). Ogsaa i Tyrstrup Herred (II. ³¹/₃), Sønderborg og Aabenraa Amter (H. ²⁶/₆), Rødding (II. ²⁶/₆) og paa Vestkysten (Av. ¹³/₆) stiger Forbruget.

Aktieselskabet Hansborgs Regnskab er lidt bedre end i Fjor (H. ³¹/₃). Aktiebryggeri og Margarinefabrik i Tønder giver 5% Udbytte. (II. ⁶/₂). Orgelfabrikken i

Aabenraa leverer Orgler til Esbjerg, København og Odense (H. $\frac{16}{10}$), men af Teglværkerne ved Flensborg Fjord er ca. 20 bleven nedlagt (H. $\frac{18}{10}$).

e) Handel og Skibsfart.

Skibsfarten led en Del under Isvanskeligheder (H. $\frac{4}{1}$ og $\frac{5}{1}$). Graasten Havn blev i 1927 anløben af 1702 Skibe. Der udskibedes 20,000 Kreaturer fra den. (H. $\frac{9}{1}$). Augustenborg af 521 Skibe. (H. $\frac{11}{1}$). Sønderborg af 4,015, Aabenraa af 1,581, Haderslev af 2,515. (H. $\frac{8}{3}, \frac{9}{3}, \frac{7}{4}, \frac{25}{1}$). Tønder arbejder for at faa en Havn ved Lægan (H. $\frac{25}{6}$). Den vilde dog komme til at koste 2 Mill. Kr. (H. $\frac{18}{6}$). Ved Aabenraa Havn lægger det danske Gødningskompagnien Filial (H. $\frac{18}{4}$), der indrettes en Bananmodningsanstalt (H. $\frac{5}{10}$), og Flyverhallen omdannes til Eksportstalde. (H. $\frac{1}{10}$ og $\frac{18}{10}$).

Ogsaa Fiskeriet udvikledes videre. Der tænkes indplantet 1 Mill. Rødspætter aarlig til Bælthavet (H. $\frac{6}{1}, \frac{5}{5}$). I Aabenraa dannedes en Fiskeriforening (H. $\frac{13}{1}$ og $\frac{16}{1}, \frac{7}{8}$), Fiskerne omkring Aabenraa Fjord fangede fra $\frac{14}{1}$ — $\frac{25}{1}$ 100,000 kg Sild. (H. $\frac{27}{1}, \frac{9}{2}, \frac{13}{2}, \frac{16}{2}$). Notfiskeriet skal være ødelæggende for de lokale Fiskere (H. $\frac{30}{1}$). I Sommertiden var Fiskeriet fra Aabenraa sløjt. (H. $\frac{24}{8}$).

Priserne paa Brød, Smør og Kalvekød var høje hernede (H. $\frac{15}{8}$). De var gennemsnitlig 10—20% dyrere end i andre danske Provinsbyer (H. $\frac{3}{8}$).

d) Pengevæsen.

Sønderjyllands Kreditforening har i sidste Aar bevilget 502 Laan til 7,380,900 Kr. (H. $\frac{9}{10}$). Dens Balance er 173,614,680 Kr. Restancerne er fra 72,000 gaaet ned til 32,000. (H. $\frac{22}{10}$). Den tilbagebetaler et Statstilskud til Staten paa 50,000 Kr. (H. $\frac{7}{5}$). En 4. Serie faar Statsgaranti (H. $\frac{11}{1}, \frac{19}{1}, \frac{16}{2}, \frac{25}{2}$).

Seks sønderjydske Banker indmeldte sig i Danske Provinsbankers Forening. (H. $\frac{23}{4}$). Sønderjydske Banker tegner 50,000 Kr. til Støtte for Ordningen af Privatbanken. (H. $\frac{2}{10}$). Alle Bankers Beretninger giver Indtryk af voksende Virksomhed (H. $\frac{4}{2}, \frac{8}{2}, \frac{1}{3}, \frac{3}{3}, \frac{10}{3}, \frac{12}{3}, \frac{17}{3}, \frac{19}{3}, \frac{21}{3}$; Av. $\frac{7}{2}, \frac{2}{3}, \frac{21}{3}$). Kun »Nordslesvigs Bank« maatte likvidere (H. $\frac{6}{6}$). Tyske Blade gav med Urette Bankinspektøren Skyld for det (H. $\frac{15}{6}$). Den havde tværtimod ved Standsningen dobbelt saa mange danske Statsmidler,

som Sønderjyllands danske Banker tilsammen (H. 77).

En ny Sparekasse oprettes i Tinglev. (H. 15/2, 2/10). Ogsaa Sparekassernes Beretninger lyder gunstigt (H. 6/8, 11/8, Av. 21/2).

Indskuddene i haade Banker og Sparekasser viser voksende Opsparing. De er fra 1921—26 vokset fra 88,5 til 93,4 Mill. (H. 10/3, 6/6), og de vokser stadig (H. 10/1, 20/1, 6/8, 11/8, 5/8, Av. 10/10).

Landeværnet har kun 1/3 af sine Laan anbragt i Ejendommene paa over 50,000 Kr. Ejendomsskyld. (H. 13/1). Det samlede i det første Aar 2¼ Mill., ordnede 510 Laan og medvirkede ved 92 andre Sager. 900,000 Kr. er anvendt i Grænseområdet (H. 23/1).

For yderligere at komme de nødstedte til Hjælp, blev der nedsat et Udvalg. (H. 20/3, 30/3, 16/4, 10/4, 5/5). Fra flere Sider krævedes Standsning af Tvangsauktionerne (H. 21/4), hvad der ikke er muligt (H. 23/4, 24/4). Der afholdtes i 1927 Tvangsauktion over 13,6⁰ 00 af Ltndejendomme i Nordslesvig mod 4,5⁰ 00 i det øvrige Land (H. 20/4). I de 3 Aar 1926—28 har der været 589 Tvangsauktioner, deraf 328 over Landejendomme. Af de 589 var 59 Slægtsejendomme. De øvrige er der handlet med siden 1910, de fleste efter Krigen (H. 26/7).

Vogelgesang har fra 1/4 27—31/3 28 ydet 347 Laan paa 2,366,354 Kr. Af Kapitalen falder 75 % i Grænseområdet (H. 2/4). Til 31/3 28 steg hans Laaneantal til 466 (H. 31/10).

Laanekassen udlaante 8,113,550 Kr. (H. 13/6).

Hypoteklaanefonden havde til Begyndelsen af April afgivet 1333 Laanetilbud paa godt 9¼ Mill. Kr. og udbetalt ca. 6½ Mill. paa 917 Laan (H. 10/4). Sidst i Oktober var Laaneantallene 1364, Summen 9,327,800 Kr. (H. 20/10, 30/10).

Sønderjydske Fond har ialt anvendt 10½ Mill. til Hjælp (H. 3/3).

Hafnia dømtes til at betale en Forsikring efter Opskrivningsprincippet (H. 20/1). Efter det bliver en Formue, der her maa være bleven reguleret til 10,000 Kr. til 103 R. M. 85 Pf. (H. 22/6).

Haderslev Vesteramts Driftslaaneforening har 80 Laantagere med en Garantikapital af 35,650 Kr. (H. 4/6, 24/7). Der oprettes en for Haderslev og Omegn (H. 20/8) og en for Tinglev og Omegn (H. 19/7).

Sydfor Grænsen er Gælden 518 M. 96 Pf. pr. ha, Rentefoden 9,13 % (H. $\frac{7}{7}$).

Motorskatten er for Sønderjylland 454,788 Kr. (H. $\frac{5}{10}$, $\frac{10}{10}$).

Skatten resterer i mange Sogne, dog mest som Følge af for sløj Opkrævning. Renterne indgaar godt nok. (H. $\frac{30}{3}$).

e. Samkvem.

Paa Strækningen Padborg—Fredericia kører nu Danmarks hurtigste Eksprestog (H. $\frac{19}{6}$). Paa den ny Løgumklosterbane er Færdselen stærkt stigende (H. $\frac{4}{2}$). Tønder—Højer-Banen gaar over til Motordrift (H. $\frac{7}{7}$).

Smaa bauerne kæmper haardt for Tilværelsen. Bedst stillet er de paa Als. De kan være gældfri om 20 Aar (H. $\frac{12}{3}$). Godsmængden stiger. Der befordres 467,000 Personer (H. $\frac{16}{4}$). De gav sidste Aar 53,656 Kr. i Overskud (H. $\frac{29}{6}$), men der gaar lige saa meget Gods uden om dem som med dem (H. $\frac{5}{10}$). Haderslev Amtsbaner har stort Underskud, men dog ca 100,000 mindre end i Fjor, da det var 467,000 Kr. (H. $\frac{11}{3}$). De har kostet 12 Mill. Kr. at bygge og 1,2 Mill. Kroner at gøre i Stand, de har aarlig befordret 8—900,000 Mennesker, 150—160,000 Tons Gods og ca. 40,000 levende Dyr. (H. $\frac{9}{7}$).

Paa Vejene er der siden Genforeningen anvendt i Haderslev Amt 807,264 Kr., i Aabenraa 689,134, i Sønderborg 519,177 og i Tønder Amt 737,329 Kr. (H. $\frac{21}{6}$). Vejen Rødding—Foldingbro blev gjort færdig (H. $\frac{13}{10}$), ligeledes Vejen fra Aabenraa Sønderchausse til Tønder Landevej (H. $\frac{15}{11}$). Tønder—Haderslevvejen tages i Udsigt (H. $\frac{22}{11}$). Den føres over Oksgaard (H. $\frac{14}{12}$).

Trafikken til Rømø er i de senere Aar vokset stærkt (H. $\frac{24}{3}$).

Haderslev Amtsraad standser flere Bilruter (H. $\frac{27}{11}$). Sønderborg Amtsraad ønsker ingen nedlagt (H. $\frac{4}{12}$).

Telefontaksterne mellem Nord- og Sydslesvig blev nedsat 1. 4. (H. $\frac{24}{3}$). Padborg faar automatisk Telefoncentral (H. $\frac{24}{2}$).

I Flensborg. blev bygget en Radiostation med grænsepolitiske Formaal (H. $\frac{31}{1}$). Der krævedes som Følge deraf stærkt en dansk Station i Nordslesvig. (H. $\frac{3}{1}$, $\frac{20}{1}$, $\frac{23}{1}$).

6. Kommuntalt.

Skatteprocenten gik flere Steder ned. I Haderslev fra 8,4 til 8,1 (II. ¹⁵/₃), i Tønder fra 11,6 til 10,6 (H. ²⁴/₃, Av. ²³/₃). I Aabenraa nedsattes Skattebeløbet med 51,000, men Skatteprocenten blev den samme, 8,5 (H. ²⁴/₃, ²⁹/₃). I Sønderborg derimod gik den stærkt op: fra 9,8 til 12,4 (II. ¹⁷/₃) og i Løgumkloster fra 8,1 til 8,4 (II. ²²/₃).

Budgettet sattes i Graasten til 239,550 Kr., (H. ¹³/₁), i Sønderborg til 1,423,548 Kr. (II. ¹³/₂), i Tønder til 610,560 Kr. (II. ¹⁷/₂).

De kommunale Værker i Aabenraa forrentede i Fjor Byens og Havnens Gæld, 4,107,431 Kr., og gav desuden 135,574 Kr. Overskud (II. ²⁵/₁). I Haderslev gav de 113,979 Kr. større Overskud end ventet (II. ¹/₈). I Aabenraa blev det 35,000 Kr. større end ventet (II. ⁵/₁₀). Sønderborg Elektricitetsværk gav 78,246 Kr., Gasværket 29,993 Kr. Overskud (II. ²/₈). I Haderslev blev Ingeniør Andersen fra Rurup Direktør for Værkerne (II. ⁷/₁).

I Vojens lagdes Kloakker for 140,000 Kr. (II. ¹⁶/₂).

Haderslev Amts Gæld er fra 4 Millioner ³¹/₃ 22 bragt ned til 2,8 Mill. ¹/₄ 28 (II. ¹³/₃).

Ved Amtsrådsvalgene vandt i Haderslev Socialdemokraterne et Mandat fra de radikale (II. ²⁴/₁). I Aabenraa valgtes 8 danske, 2 Socialdemokrater og 1 Tysker (H. ¹⁸/₁), i Tønder 11 danske, 1 Socialdemokrat og 1 Tysker (II. ¹⁹/₁), i Sønderborg 9 borgerlige og 2 Socialdemokrater (II. ²¹/₁).

7. Menighedsliv.

Til Fuldførelse af Restaureringen af Kirken i Løgumkloster mangler der endnu 21,000 Kr. (II. ¹³/₁). Der holdtes i 1927 62 danske Gudstjenester i den med 7266 Kirkegængere og 648 Altergæster, 15 tyske med henholdsvis 651 og 30 (II. ⁴/₁).

Striden om Føl Kirke endte for Højesteret med det Resultat, at Grev Brockenhuus-Schack skal beholde den (H. ⁴/₁, ⁵/₁), Greven overdrog den derefter til Menighedsraadet og betalte 16,500 Kr. i Affindelse og 5000 til Reparation (H. ¹⁶/₂).

Pastor Tonnesen fortsætter efter sin Afgang med at foretage de kirkelige Handlinger i Hoptrup, Vilstrup og Vedsted Sogne, der forlanges udført paa Tysk (H. ²/₁). Bov Sogn tænkes delt (II. ⁶/₁). Pastor Bjerg flytter fra Skod-

borg (II. $\frac{6}{2}$). Pastor Max Mathiesen fra Haderslev rejser til Kanada (II. $\frac{9}{3}$). Pastor Frederiksen udnævntes til Kaj-næs (H. $\frac{10}{3}$). Pastor Brøndberg til Hospitalspræst i Haderslev (H. $\frac{3}{9}$).

Præstegaardene er nu afleveret, og der kan ikke ydes noget kontant Tilskud til dem (H. $\frac{20}{1}$, $\frac{27}{1}$). Derimod vil Ministeren søge at gennemføre, at Tilsvaret af Præstegaardsjorderne ydes i Korn. (H. $\frac{4}{2}$). Et Forslag om Tiende afløsning vinder Tilslutning (H. $\frac{7}{3}$, $\frac{16}{3}$). De tyske Fremmedmenigheder agiterer for Masseudtrædelse af Folkekirken ($\frac{22}{6}$, $\frac{26}{6}$). Større kirkelige Møder holdtes i Rødding (Frimenighed) (H. $\frac{9}{3}$), Kristiansfeld (H. $\frac{21}{3}$), Rødding (H. $\frac{20}{3}$) og Vedsted (H. $\frac{4}{9}$).

8. Oplysning.

I Haderslev er Antallet af danske Elever det samme som i Fjor, 196, det tyske 7 mindre, 70 (H. A. $\frac{16}{1}$). For 1929 er indmeldt 191 danske og 93 tyske (H. $\frac{16}{11}$). Der var i det hele 1739 Børn i Skolerne, deraf 1302 i de dansksprogede (H. $\frac{23}{3}$, Beretning om Skolevæsenet i Haderslev 1928). I Sønderborg Amt havde Skolerne 4502 Børn, deraf 3955 i danske Afdelinger, desuden 60 i tyske og 91 i danske Privatskoler (II. $\frac{27}{3}$). I Tønder Amt er der 81 danske og 9 tyske Folkeskoler, 4757 Børn (deraf 492 i tyske) mod 6551 i 1921. Af de 4757 gaar 210 i Privatskoler (130 d., 80 t.). I Tønder By gaar 372 i danske og 379 i tyske Skoler (H. $\frac{3}{4}$, Av. $\frac{3}{4}$). I den danske Skole i Tønder er indmeldt 66. Antallet er stadig stigende (Av. $\frac{10}{5}$). I Aabenraa Amt er der 4370 i danske og 753 i tyske Skoler. Det samlede Børneantal er steget med 103 (H. $\frac{14}{4}$). Af de 106 Skoler i Haderslev Amt er de 104 dansksprogede med 7008 Børn, de to tysksprogede har 437. 1474 i dansksprogede Skoler har deltaget i tysk Undervisning. (H. $\frac{10}{3}$ Folkeskolen i Haderslev Amt 1927).

Om gejstligt Tilsyn med Skolerne voldte Menighedsraadsforeningen en lang Strid. (H. $\frac{13}{2}$ o. f. $\frac{3}{3}$, $\frac{27}{3}$, $\frac{30}{3}$ og $\frac{31}{5}$, $\frac{26}{6}$) der dog ikke førte til noget. (II. $\frac{27}{3}$).

Fra Tønder Seminar udgik 27 (H. $\frac{18}{6}$) fra Haderslev 30 Elever (H. $\frac{21}{6}$).

Danebod Højskole har $\frac{27}{23}$ haft 131 Elever. Den er i stadig Stigen (II. $\frac{25}{6}$).

Aabenraa Statskole havde 266 Elever. (H. $\frac{7}{6}$). Fra Sønderborg har 20 taget Studentereksamen. (H. $\frac{26}{6}$).

Fra Haderslev 27. (H. 28 s). Fra Tønder 10. (H. 29/6). Fra Aabenraa 11. (H. 28/6).

I Løjt tænkte en Realskole oprettet. Den tysksindede Formand for Skolekommissionen modarbejdede imidlertid Planen. (H. 11/1). Tinglev Realskole faar foruden de 35,000 et nyt Statslaan paa 10,000 Kr. (H. 18/1). Til ny Bestyrer fik den Fallesen fra Langaa (H. 30/5).

De tyske Skolekrav var stadig uafgjort. Der kræves et rent Afslag. (H. 18/1, 19/1, 20 1, 21/1). Formaalet med dem er at uddanne tyske Førere (H. 21/1). Omsider fik de Afslag (H. 24/1). Utilfreds med det, agter den tyske Skoleforening i Tinglev at stille nyt Andragende til Folketinget (H. 9/2).

Udvidelserne af Folkeskolerne i Haderslev har kostet 600,000 Kr. Hertug Hans Skolens Gymnastik- og Sløjdsal har alene kostet 110,000. (H. A. 18/1).

Haderslev Centralbibliotek fik ny Lokaler indrettet. (H. 23 1). Biblioteket i Tønder har udlaant 36,537 Bind til 1400 Laanere, hvoraf de 1200 er fra Tønder (H. 13/3, 12/5, Av. 19/5). Sønderborg har over 13,000 Bøger, det har udlaant 62,034. (H. 11/5, Av. 5/4). Landsbiblioteket har 20,190 Bind. Det har udlaant 64,745 til 2662. (H. 14/5). Statstilskuddet var 29/20 75,651 Kr. (H. 16 s). Til Fordeling mellem sønderj. Biblioteker skænkede Lektor Bloch Thri-ge en stor Del af sit Bibliotek. (H. 9/12).

En sønderjydsk Vandrebogsamling har 68 Abonnenter og 98 Sæt Bøger a ca. 20 Eksemplarer. (H. 13/6).

Historisk Samfund har 657 Medlemmer.

9.) Ret og Forvaltning.

I Folketinget fremsættes Forslag om Ophævelse af de sønderjydske Særlove. (H. 10/10). Af større Retstrætter kan nævnes en Formynderisag fra Mommark, hvor Overformynderiet solgte Chr. Paulsens Gaard. Der paa-stodes i et tysk Blad, at det var for billigt, og at det var sket uden Børnenes og Værgernes Vidende. (H. 4/2). Det viste sig, at der intet var at behøjde Myndighederne i den Sag. 27/2, 14/5, 19/5, 21 5, 30/8, 11/9).

Thomsen, Skovgaard, fik ved Højesteret den ham i Fjor idømte Straf skærpet til tre Maaneders Fængsel paa sædvanlig Fangekost. (H. 11/1). Bossen fra Øster Højt idømtes 40 og Thomsen fra Ellehus 20 Dages Fængsel for Vold mod Kongens Foged. (H. 23 s). For Del i en stor

Forsikringssvindler i Haderslev stadfæstede Højesteret Dommen over Arbejder Hoffmann og Hustru: et Aars Forbedringshus og 60 Dages Fængsel. (H. $27/1$, $20/2$). Højesteret stadfæster Dommen over Lærer Petersen fra Højer (60 Dages Fængsel) og flere andre. (H. $6/3$, $24/3$). Højesteret fri fandt Sønderborg for Valsemøllens Erstatningskrav, 1918 Kr. (H. $6/9$).

Sogneraadsformanden beskyldes for at have bedraget Staten og Rømø Kalkforbund for 165 Tons Kalk. (H. $16/8$, Av. $19/8$). Kalken blev senere skaffet tilveje. (Av. $5/9$).

Ved en Tvangsauktion til 11,000 løb Omkostningerne op til 625 Kr. 20 Øre. (H. $11/7$).

20. Pressen.

Dybbølposten kan fejre 60 Aars Jubilæum. (H. $7/1$). »Apenrader Tageblatt« og »Neue Tondernsche Zeitung« slaas sammen. »Sonderburger Zeitung« vil ikke med (H. $2/2$). »Modersmaalet« har 15,373 Kr. Overskud (H. $13/3$). »Hejmdal« holdt Generalforsamling $31/5$. (H. $1/6$). Selvstyrebladet standser den $1/7$. (H. $6/6$, $12/6$). Leifolkene prøvede at faa Folk til at afsige danske Blade (H. $26/6$), men forgæves (H. $4/7$).

11. Personligt.

Kasper Jensen, Broager, blev 70 Aar $13/8$, (H. $11/8$), H. J. Jepsen, Skærbæk, 60 Aar $19/8$, (H. $17/8$), Magnus Schmidt fra Rødding har gjort en betydningsfuld kemisk Opdagelse. (H. $18/12$).

Blandt dem, der døde i 1928 nævnes Marie Andresen, Ullerup, (H. $13/1$), Lærer P. Møller, Aabenraa, (H. $27/1$), Erich Schljakjer, Berlin, (H. $13/2$), Andreas Blad, Augustenborg, (H. $16/2$), Grosserer Johan Hansen i Charlottenlund, (H. $25/2$), Forfatteren Jens Skytte i Kolding, (H. $28/2$), Forfatterinden Martha Ottosen (H. $1/3$), Pastor W. v. Brincken i Ribe, (H. $12/4$), Redaktør P. Eliassen, Kolding, (H. $6/5$), Bankdirektør Rossen, Tønder, (H. $16/6$), Gartner P. Jensen, Tombøl, (H. $6/6$), v. Köller, (H. $13/12$), Kniplerske Lisette Dyrberg, Rørkær, (H. $18/12$).

Andre Sager.

Hejmdal offentliggør $25/1$ ff. en Række Akter fra den tyske Tid.

Staten køber Skoven ved Rønshoved. (H. $\frac{4}{2}$). Paa Rømø har man faaet Husrotter efter at Vandrotterne er fordrevne. (H. $\frac{15}{3}$). En tysk Landbrugskonsulent roser Bondelandet Danmark. (H. $\frac{4}{6}$). Húgo Matthiesen mener, at Tingstedet har været paa Urnehoved. (H. $\frac{7}{6}$). I Aabenraa Amt er mange Punkter fredet. (H. $\frac{22}{6}$). I Danmark er ialt oprettet 13,100 Husmandsbrug. (H. $\frac{17}{7}$). Det frivillige Brandværn i Aabenraa har bestaaet i 50 Aar. (H. $\frac{30}{7}$).
